

Bude ještě chvíli trvat, než společnost ocení bohaté

Mladá fronta Dnes

6. února 2006

Ekonom Jan Švejnar píše pro MF DNES o tom, co si myslí o patnácti letech kapitalismu v Česku

Jak to vidím já

Podnikatelé a podnikavost mají pro chod tržní ekonomiky nesmírný význam. Je klíčové mít lidi, kteří jsou ochotni podstoupit riziko a podnikat. Zvláště v otevřené ekonomice, kde je silná mezinárodní konkurence, volný obchod a neomezený pohyb investic.

Ti, kteří jsou dnes jako podnikatelé na špici, prokázali, že jsou schopni této konkurenci čelit a uspět. Nic na tom nemění fakt, že za deset let jich třeba polovina v čele nebude. Buď proto, že je konkurence eliminuje, anebo budou dobří a někdo jejich podnik koupí. Jak je zvykem ve světě, mnozí rozloží své investice do více menších akciových podílů a udrží si velký vliv, i když třeba nebudou velmi nápadní.

Není nemožné, aby někteří vyrostli a stali se globálními hráči, i když jich vzhled tu sotva bude více než pět. A to je v pořádku, pro chod ekonomiky a životní standard celé země není důležité mít své národní giganty.

Může být příjemné, že o České republice bude svět vědět nejen díky hokejistům, ale i díky byznysmenům. Hospodářství může být naopak zdravější a dynamičtější, bude-li mít širší základnu menších či středně velkých kapitalistů.

Řadu těchto osudů silně předurčilo prvotní rozdělení majetku. Na dlouhou dobu dopředu bylo rozhodnuto, která dynastie má navrch -tak jako rodinné majetky Rockefellerů a Carnegieů přežívají celá staletí.

U nás, stejně jako třeba v Rusku, bylo rozdělení majetku poměrně divoké. Je to jedna z příčin, proč v porovnání se zbytkem střední a východní Evropy nijak neexcelujeme.

Jde-li o výkon ekonomiky, podle posledních údajů Eurostatu jsme za posledních deset let postoupili z počátečních 70,1 jen na 72,7 procenta průměru Evropské unie. Prodělali jsme jako jediní v regionu recesi a v mezinárodní soutěži jsme v dlouhodobém srovnání spíše jedni z pomalejších.

Dnes je česká ekonomika na světové koleji, jsme integrovaní do světových struktur, máme fungující tržní ekonomiku a vysoký hospodářský růst. Ale slavíme-li patnáct let kapitalismu, musíme si přiznat, že blahobyt a životní standard Čechů mohl být dnes vyšší.

Způsob prvotního rozdělení majetku v tom sehrál zásadní roli.

Kupónová privatizace je náročná na to, aby fungoval silný právní systém a efektivní dohled, jinak není úspěšná. Lidé mohou zcizit majetek, tunelovat, a to se u nás dělo.

Mezi vítězi byli i ti, co měli ostré lokty, ale byli zároveň ochotni podstoupit akce, které nebyly v souladu se slušným standardem západní společnosti. Vítězili často na úkor těch, kteří jako podnikatelé a lídři mohli být lepší, ale nebyli ochotni zcizovat majetek a tunelovat. Normální tržní vývoj vede k

majetek shromažďují ti nejschopnější. Pokud tomu tak není, výsledkem je nedokonalé rozdělení kapitálu a pomalejší růst.

Dnes jsou všichni vystaveni čím : dál větší konkurenci, hranice jsou otevřené a prostředí se rychle kultivuje. Trh se tříbí, vítězí ti nejschopnější, ale některé škody zůstávají. Není například divu, že české obyvatelstvo není ochotno tolerovat velmi nerovnoměrné rozvrstvení příjmů. Na počátku transformace bylo důležité probudit v lidech víru ve fair play, aby transformaci přijali a nebyli v opozici. Mnoha lidem vývoj férový nepřišel, pokud byli po celé roky svědky zcizování majetku, aniž následoval jakýkoli postih, zvláště pojali-li podezření, že jsou do těchto machinací zataženi i někteří politici.

Ve vyspělé západní civilizaci, právních regulí, patří obdiv lidem, jako je Bill Gates. Začal v garáži, měl obrovskou myšlenku a tu proměnil v obrovský majetek, aniž cokoli tuneloval. Naproti tomu manažeri Enronu se obohatili na úkor občanů a investorů, a to je viděno velmi tvrdě.

Chudý Američan od srdce pográtuluje boháčovi, vidí-li za jeho majetkem píli a práci, ale ve střední Evropě je myšlení stále poměrně velmi rovnostářské - i proto, že některé přehmaty byly do nebe volající.

Hodně lidí si to uvědomuje a to se odráží v mnoha věcech: v podezřívavém postoji vůči majetku, v rovnostářském myšlení i vysokých voličských preferencích levice. Bude tudíž ještě nějakou dobu trvat, než společnost plně ocení výhody plynoucí z dobře fungujícího tržního systému.

O autorovi: Jan Švejnar, profesor ekonomie, University of Michigan, USA